

Spanje, op zoek naar evenwicht

G. Vandewalle*

De toetreding van Spanje tot de EG heeft gezorgd voor een modernisering van de economie en een belangrijke versnelling van de economische groei. Tegelijkertijd echter kampt de Spaanse economie met hardnekkige onevenwichtigheden: een doorlopend tekort op de handelsbalans, aanzienlijke regionale welvaartsverschillen en een grote inkomensongelijkheid. Een deel van deze onevenwichtigheden kan vanzelf verdwijnen als de Spaanse economie zich voorspoedig blijft ontwikkelen, maar op onderdelen is ook een bijstelling van het Spaanse economische beleid noodzakelijk.

De aansluiting van Spanje bij de EG heeft geleid tot een belangrijke versnelling van de economische groei in de Spaanse economie. Aanvankelijk was de export de belangrijkste motor van de groei, maar na 1986 – het jaar van de aansluiting van Spanje bij de EG – hebben de bruto investeringen deze functie overgenomen en vervolgens is er ook een vrij sterke stijging van de particuliere en de overheidsconsumptie opgetreden (zie tabel 1).

Van 1987 af was het duidelijk dat de Spaanse economie zich in een toestand van overhitting bevond. Het bruto binnenlands produkt tegen vaste prijzen groeide met meer dan 5% per jaar en tegelijkertijd nam de import met sprongen toe. Blijkbaar kon de binnenlandse produktie de sterke groei van de vraag niet meer bijhouden waardoor het tekortschietende aanbod moest worden aangevuld met import.

De overheid heeft tot deze overhitting bijgedragen door het op touw zetten van grote openbare werken en het verhogen van de uitgaven voor onderwijs en sociale zekerheid. Weliswaar werd de belastingdruk verhoogd van 21,2% in 1984 tot 27,9% in 1990 en als men ook de sociale-zekerheidspremies meerekent van 35,7 tot 44,6%, maar dit heeft niet kunnen voorkomen dat de begroting elk jaar werd afgesloten met een tekort¹. In 1984 bedroeg het tekort 5,3% van het bruto binnenlands produkt (bbp). In 1990 was het dank zij de belastingverhoging en een verbreding van de belastingbasis gedaald tot 3,6% van het bbp².

Zoals uit tabel 1 blijkt trad er in 1990 een vertraging van de groei in. Deze was het gevolg van de minder gunstige conjuncturele ontwikkeling in vele industrielanden (onder meer in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië) en meer in het bijzonder van het tegenvallen van het toeristische seizoen in Spanje³, waardoor vele appartementen onverhuurd bleven. Dit heeft op zijn beurt de onroerend-goedmarkt

ongunstig beïnvloed en de bouwactiviteit aan de Spaanse kusten nagenoeg lamgelegd.

De politieke crisis in Joegoslavië heeft evenwel ten gevolge gehad, dat de toeristische activiteit in Spanje tijdens de tweede helft van 1991 enigszins is toegenomen. De inkomsten uit toerisme zijn weer gestegen maar de gunstige invloed ervan op de balans der lopende verrichtingen met het buitenland werd gecompenseerd door de toename van de winstuitkeringen en interestbetalingen aan het buitenland⁴. Het tekort op de handelsbalans blijft evenwel aanzienlijk. In 1985 dekte de export berekend tegen f.o.b.-prijzen 84,9% van de import, in 1990 was deze verhouding gedaald tot 69,5%⁵ en sedertdien is dit percentage ondanks de tragere groei nog afgenomen. Het bedroeg 63,1% voor de periode van januari tot en met september van 1991⁶.

De betalingsbalans als geheel werd bijna doorlopend in evenwicht gehouden door de hoge inkomsten uit diensten (vooral het toerisme) en door de toestroom van buitenlands kapitaal. Terwijl de inkomsten uit toerisme enigszins zijn afgezwakt, omdat Spanje wegens de vrij hoge inflatie niet langer een goedkoop land is voor buitenlandse toeristen, neemt de kapitaalstroom verder toe. De samenstel-

* De auteur is erehoogleraar economie aan het Rijksuniversitair Centrum te Antwerpen.

1. Berekend aan de hand van *Etudes économiques de l'OCDE, Espagne*, OESO, Parijs, 1988, blz. 99 en 101; en idem, Parijs, 1992, blz. 91 en 93.

2. Idem, 1988, blz. 101; en idem, 1992, blz. 34 en 99.

3. M. Rubio, Spain, looking on the bright side, *Euromoney*, Supplement, maart 1991, blz. 3.

4. OESO, 1992, op.cit., blz. 25.

5. Berekend aan de hand van OESO, op.cit., Parijs, 1988, blz. 108 en idem, 1992, blz. 99.

6. Berekend aan de hand van Banco de España, *Boletín Estadístico*, november 1991, blz. 216.

ling ervan heeft zich evenwel enigszins gewijzigd. De groei van de directe investeringen is bijna even snel toegenomen als die van de beleggingen in portefeuille. De hoge rentevoeten, die voortvloeien uit het restrictieve monetaire beleid, hebben gekoppeld aan de stabiliteit van de wisselkoers van de peseta steeds meer vreemd kapitaal aangetrokken, dat wordt belegd in obligaties en kortlopend overheids-papier. In 1991 bereikten de directe buitenlandse investeringen een niveau van \$ 8,8 miljard, terwijl de beleggingen door buitenlanders in effecten waren opgelopen tot \$ 5,1 miljard⁷.

Dank zij deze kapitaaltoevloed blijft de betalingsbalans in evenwicht of vertoont zelfs een overschot, hetgeen de hoge wisselkoers van de peseta ten opzichte van de andere Europese munten verklaart. Dit is evenwel een instabiele situatie want aangezien de inflatie (6,9% per jaar in maart 1992) hoger is dan in de meeste andere Europese landen (Italië 5,5%, Duitsland 4,7%, Nederland 4,2%, VK 4,0%, Frankrijk 3,2% en België 2,7%)⁸ vertoont de import een tendens tot stijgen, terwijl de export trager aangroeit. Behalve met deze structurele onevenwichtigheid in de betrekkingen met het buitenland wordt de Spaanse regering ook geconfronteerd met twee andere vormen van structureel onevenwicht, namelijk de ongelijke economische ontwikkeling in de diverse landsgedeelten en de grote ongelijkheid in de inkomensverdeling.

Regionale welvaartsverschillen

Spanje heeft reeds in de 19-de eeuw doorlopend te kampen gehad met pogingen van bepaalde landsgedeelten om een grotere autonomie te verwerven en minder te moeten bijdragen aan de uitgaven van de centrale regering. Dit spruit niet alleen voort uit de aanwezigheid in het noorden van het land van verschillende bevolkingsgroepen (de Catalanen, de Basken, de Galiciërs) die zich niet als echte Spanjaarden beschouwen, maar ook uit het gebrek aan een welvarend kerngebied. In tegenstelling tot Parijs, dat is omgeven door de vruchtbaarste streken van Frankrijk (Picardië, Artesië, Normandië, Champagne en de Loirestreek), is Madrid gelegen in een droge en in de winter koude hoogvlakte, die erg dun is bevolkt. De vruchtbaarste en meeste bevolkte streken van Spanje liggen alle aan de randen van het land (Baskenland, Catalonië, de Levant, Calabrië en Asturië)

De regering van de socialistische premier Filipe González, die sedert 1982 aan het bewind is, heeft aan het streven naar autonomie van de verschillende gewesten gehoor gegeven. De provincies werden gegroepeerd in regio's, die op economisch gebied over een ruime mate van autonomie beschikken. De hoop dat de achtergebleven streken (Extremadura, Castilië-La Mancha, Galicië, Andalusië), waar in 1960 het gemiddelde inkomen per hoofd minder dan 70% bedroeg van het gemiddelde inkomen van alle Spanjaarden, erin zouden slagen om door een krachtadig economisch beleid hun achterstand in te halen, werd evenwel slechts gedeeltelijk verwezenlijkt. Uit tabel 2 (blz. 424) blijkt dat de verschillen wel geringer zijn geworden. Alleen Extremadura blijft met een gemiddeld inkomen, dat amper iets meer dan de helft bedraagt van dat der andere Spaanse regio's, hopeloos achter.

Tabel 1. Groetvoeten van de voornaamste macro-economische grootbeden, 1983-1991

Omschrijving	'83	'84	'85	'86	'87	'88	'89	'90	'91
Particuliere consumptie	0,3	0,4	2,4	3,6	5,5	6,0	5,4	3,7	2,9
Overheidsconsumptie	3,9	2,9	4,6	5,7	8,7	4,1	5,6	4,2	4,0
Bruto investeringen	1,5	3,9	3,4	14,7	17,3	14,2	13,7	8,6	3,8
Export	10,1	11,7	2,7	1,3	5,9	7,5	5,2	3,8	7,2
Import	0,6	1,0	6,2	16,5	20,4	18,9	16,0	9,0	8,6
Bruto binnenlands product tegen vaste prijzen	1,8	1,8	2,3	3,3	5,5	5,3	5,1	3,5	2,7

a. De groetvoeten voor 1991 zijn de voorspellingen van het Ministerie van Financiën in oktober 1991 (zie *Presupuestos generales del estado para 1992, El País, Panorama semanal*, 7 oktober 1991, blz. 23). Voor de andere gegevens zie: R.M. Cortina, *La transición económica de España*, Ediciones Ciencias Sociales, Madrid, 1990, blz. 60 en *Études économiques de l'OCDE, Espagne*, OESO, 1991, blz. 13.

González heeft geprobeerd om van de EG zoveel mogelijk geld los te krijgen om de achtergebleven Spaanse regio's te ontwikkelen. Dit is hem vrij goed gelukt. Van 1987 af heeft Spanje van de EG meer ontvangen dan het heeft bijgedragen.

In 1986 droeg Spanje 110,9 miljard peseta af aan de EG in de vorm van btw, invoerrechten en andere bijdragen en ontving het 102,5 miljard peseta terug. In 1989 was de bijdrage van Spanje opgelopen tot 304,7 miljard peseta, maar ontving het 468,3 miljard peseta terug.

Het verschil van 163,6 miljard peseta vertegenwoordigde 3,6% van het bbp⁹. Er moet evenwel rekening mee worden gehouden dat een groot deel van deze transfers betrekking had op prijsgaranties voor Spaanse landbouwproducten (vooral wijn en olijfolie), waarvan in de EG een overproductie bestaat. Het ligt in de bedoeling deze subsidiëring geleidelijk af te bouwen. De Spaanse regering is geen voorstander van het behoud van het huidige subsidiebeleid voor de landbouw, maar wenst in ruil ruime subsidies voor de regionale ontwikkeling.

Spanje is namelijk van alle EG-lidstaten het land dat in het kader van een beleid gericht op bevordering van de ontwikkeling van achtergebleven gebieden kan rekenen op de grootste bedragen. Bijna heel Spanje komt in aanmerking voor hulp in het kader van een van de structuurfondsen. Het hele zuiden en westen van het land en de Canarische eilanden zijn erkend als regio met een ontwikkelingsachterstand. Baskenland wordt beschouwd als een industriële zone in verval. Een groot deel van de rest van Spanje komt in aanmerking voor hulp aan industriële gebieden¹⁰.

Van 1989 tot en met 1991 heeft Spanje in het kader van het Europese fonds voor regionale ontwikke-

7. OESO, op.cit., 1992, blz. 26.

8. Economic and financial indicators, *The Economist*, 18 april 1992, blz. 107.

9. OESO, op.cit., 1991, blz. 66 en Spain, the economy, Financial Times, Supplement Spain, 23 mei 1991, blz. 2.

10. *Het nieuwe structuurbeleid van de Europese Gemeenschap*, Commissie van de Europese Gemeenschappen, Luxemburg, juni-juli 1990, blz. 10 en 11 en *Vademecum over de hervorming van de communautaire structuurfondsen*, Commissie van de EG, Luxemburg, 1989, blz. 9.

Tabel 2. Relatief inkomen per hoofd in de verschillende regio's

Regio's	1960	1988	Regio's	1960	1988
Baskenland	163,6	105,3	Canarische eilanden	80,1	100,7
Catalonië	143,3	124,3	Castilië-Leon	79,7	88,1
Cantabrië	138,2	98,7	Murcia	73,9	85,2
Madrid	131,3	128,0	Andalusië	73,9	71,4
Asturië	126,9	98,7	Galicië	69,4	78,4
Navarra	118,9	111,6	Castilië-		
Valencia (Levant)	117,7	103,9	La Mancha	67,5	74,9
La Rioja	110,8	110,9	Extremadura	64,2	55,3
Balearen	105,5	159,0			
Aragon	105,5	112,8			

Bron: R.M. Cortina, op.cit., blz. 80 en 86.

ling (EFRO) en van het Europees sociaal fonds 20,8% ontvangen van de totale middelen die door deze fondsen ter beschikking zijn gesteld¹¹. Het grootste deel van de ontvangen steun was bestemd voor de ontwikkeling van de fysieke infrastructuur (autowegen, telecommunicatie, energie-opwekking, ontwikkeling van het toeristisch potentieel) maar er werden ook belangrijke bedragen toegekend voor verbetering van het technisch en beroepsonderwijs en het bestrijden van de werkloosheid. Vooral wat dit laatste punt betreft komt Spanje voor uitgebreide hulp in aanmerking, want de werkloosheid bedroeg, ondanks een merkbare verbetering tijdens de laatste jaren, in februari 1992 nog steeds 25,0% van de actieve bevolking¹². Andalusië, Extremadura en de Canarische eilanden zijn de regio's met de hoogste werkloosheid. Tijdens het eerste halfjaar van 1991 bereikte de werkloosheid in Andalusië een niveau van 24,8% van de actieve bevolking. In Extremadura was dit 23,9% en op de Canarische eilanden 23,8%¹³. Hiermee raken we aan een andere onevenwichtigheid in de Spaanse economie, de grote inkomensongelijkheid.

De grote inkomensongelijkheid

Tijdens het bewind van generaal Franco was de economische en fiscale politiek afgestemd op het behoud van de traditionele klassenmaatschappij. De vorming van vrije vakbonden was verboden en de lonen werden in overeenkomst met de officieel erkende falangistische syndicale organisaties op een laag niveau gehouden.

In de landbouwsector werd het grootgrondbezit, dat in het hele zuidelijke deel van Spanje overheerste, wettelijk beschermd. Gezien het hoge geboortecijfer kwam er in de meeste gewesten van Zuid-Spanje veel verborgen werkloosheid voor en bleven de lonen van de landarbeiders op een uiterst laag peil. In het noordelijke deel van het land waren veel landbouwers eigenaar van hun grond, maar door het erfrecht was deze eigendom zo versnipperd, dat de meeste boeren niet over genoeg land beschikten om op behoorlijke wijze hun gezin te onderhouden. De mogelijkheden voor begaafde kinderen uit arbeiders- of landbouwersgezinnen om zich door studie op te werken waren gering, want het lager onderwijs voor het volk stond op een laag peil. De kinderen van de welgestelde adel en burgerij bezochten

bijna allen privé-onderwijsinstellingen met een hoog schoolgeld.

Na de dood van Franco hebben de achtereenvolgende regeringen getracht deze situatie te verhelpen door de uitgaven voor sociale zekerheid en onderwijs geleidelijk op te voeren. Dit vereiste evenwel een verhoging van de belastingdruk en van de bijdragen voor sociale zekerheid, hetgeen niet bevorderlijk is om buitenlandse investeerders aan te trekken.

Aangezien González in de eerste plaats de Spaanse economie zo wilde moderniseren, dat ze de concurrentie aankon met de andere EG-lidstaten, moest hij vermijden de druk van belastingen en sociale premies al te veel op te schroeven. Dit hield in dat ook de uitkeringen, vooral die voor werkloosheid, vrij bescheiden moesten blijven.

De levensstandaard van werknemers in de industrie en in de dienstensector is de laatste jaren ondanks de economische hoogconjunctuur niet verbeterd. Van 1987 tot het eerste halfjaar van 1991 stegen de gemiddelde lonen met 22,2%¹⁴. In dezelfde periode namen de kosten van levensonderhoud evenwel met 26,0% toe¹⁵. De regering heeft er stelselmatig naar gestreefd de loonsverhogingen onder controle te houden om de buitenlandse investeerders niet af te schrikken. In 1984 werd met de vakbonden een overeenkomst afgesloten, waarbij de loonsverhoging beperkt werd tot een percentage dat nauwelijks het inflatietempo overschreed, dit in ruil voor een werkgelegenheidsbeleid van de regering¹⁶. Deze overeenkomst liep in 1988 ten einde en in december van dat jaar vond een algemene eendagsstaking plaats, waarmee de vakbonden hun ongenoegen wilden aantonen met het werkgelegenheidsbeleid van de regering¹⁷. Ze klaagden niet alleen het lage peil van de lonen aan maar ook de hoge jeugdwerkloosheid. In 1985 was niet minder dan 55,2% van de jongeren tussen de 16 en 19 jaar werkloos. Voor jongeren tussen de 20 en 24 jaar bedroeg dit 44,0% tegen slechts 15,6% voor de bevolking tussen 25 en 54 jaar en 9,7% van degenen ouder dan 54 jaar¹⁸.

Dank zij de verbetering van het technisch en beroepsonderwijs en speciale opleidingsprogramma's en stages in bedrijven die aan jongere werklozen werden opgelegd, is de jeugdwerkloosheid afgenomen. In 1987 waren er meer dan één miljoen jongeren, die voor het eerst een baan zochten. Begin 1991 was hun aantal gedaald tot 605.700, nog 4,8%

11. Berekend aan de hand van *Jaarlijks verslag over de uitvoering van de hervorming van de structuurfondsen 1989*, Commissie van de EG, Luxemburg, 1991, blz. 103-105.

12. Economic and financial indicators, *The Economist*, 18 april 1992, blz. 107.

13. Banco de España, *Boletín Estadístico*, november 1991, blz. 199.

14. Idem, blz. 203.

15. Idem, blz. 211.

16. En Espagne, le gouvernement entame des négociations pour l'établissement d'un pacte social, *Le Monde*, 28 juli 1984, blz. 16.

17. G. Vandewalle, De integratie van Spanje in de EG, *ESB*, 20 september 1989, blz. 923.

18. Banco de España, *Boletín Estadístico*, november 1991, blz. 199.

van de beroepsbevolking¹⁹. Veelal vinden geschoolde of herschoolde jongeren evenwel geen aantrekkelijke banen. Veel buitenlandse ondernemingen hebben montagebedrijven opgericht, waarin ze vooral goedkope ongeschoolde vrouwelijke arbeidskrachten tewerkstellen.

Dit alles verklaart de ontgoocheling bij een groot deel van de arbeidersklasse over het beleid van de socialistische regering. Deze ontgoocheling kwam tot uiting bij de parlementsverkiezingen van oktober 1989 toen González' partij, de PSOE, meer dan 800.000 stemmen verloor en de Izquierda Unida (IU), die werd geleid door de communisten, haar aantal zetels verhoogde van 10 tot 17²⁰. Dit lokte een reactie uit van de linkervleugel in de PSOE.

Alfonso Guerra, een oude kameraad van González en net als deze afkomstig uit Sevilla²¹, bekritiseerde heftig het liberale economische beleid van de minister van Financiën Carlos Solchaga. Onder druk van de linkervleugel van de partij werd een belastinghervorming op touw gezet, die aan de regering de nodige middelen moest bezorgen om een intensiever sociaal beleid te voeren.

Deze hervorming werd evenwel in december 1990 door de Cortes met één jaar uitgesteld²². Kort daarop, namelijk in januari 1991, moest Guerra ontslag nemen als vice-premier omdat zijn broer was betrokken bij een financieel schandaal. De linkervleugel in de partij werd hierdoor verzwakt en in maart 1991 verving González enkele linkse socialistische leden in zijn regering door technocraten²³. Solchaga heeft binnen de regering een overwicht verworven. Hij heeft een convergentieplan opgesteld om hoofdzakelijk door besparingen op de werkloosheidsuitkeringen en in de sector van de gezondheidszorg het overheidsdeficit te verlagen tot 1% van het bnp in 1996. Op deze wijze zal Spanje voldoen aan één der voorwaarden voorzien te Maastricht voor toetreding tot de Europese Monetaire Unie. Dit botst evenwel op heftige weerstand van de syndicaten. Aan Solchaga wordt verweten dat hij al te veel de bezittende klasse bevordeelt²⁴.

Door zijn politiek van hoge rentevoeten heeft hij ongetwijfeld de kapitaalimport aangewakkerd en het prestige van de peseta als sterke munt verhoogd. Tegelijkertijd echter heeft hij bewerkstelligd dat vooral de rijke renteniers het meeste voordeel hebben gehad van de economische vooruitgang van de laatste jaren. De rentevoeten werden ondanks de daling van de inflatie van circa 8% in 1986 tot 6,9% in maart 1992 ongeveer op hetzelfde niveau gehouden. In februari 1986 bedroeg de gemiddelde interest op obligaties uitgegeven door bekende particuliere vennootschappen gemiddeld 13,26%, op 13 april bereikte deze interestvoet 11,42%²⁵. De vele Spanjaarden, die zich hebben verrijkt door onroerend-goedspeculaties en hun kapitaal in effecten hebben belegd, genieten dus van een mooi inkomen, terwijl de levensstandaard van de arbeiders- en boerenklasse lager blijft dan in de meeste andere Europese landen.

Deze onevenwichtigheid kan, als de regering er niet in slaagt haar af te zwakken, scherpe sociale conflicten op gang te brengen. Voorlopig evenwel krijgt González in het sociale vlak nog enig respijt, omdat de gebeurtenissen in Oost-Europa de linkse oppositie in verwarring hebben gebracht. Op het congres

van de communistische partij in december 1991 vonden discussies plaats over de zin van haar voortbestaan. Uiteindelijk slaagde de leiding erin door het bureau te vernieuwen met vele jongere figuren (onder meer veel vrouwen) het beeld van de partij naar buiten toe wat te verbeteren zodat ze haar rol als leidinggevende groep in de Izquierda Unida (IU) waarschijnlijk zal behouden²⁶. De gebeurtenissen in Oost-Europa drukken evenwel zwaar op de aantrekkelijkheid van de IU en dit speelt González in de hand. Hij kan aan de arbeiders en boeren voorhouden, dat collectivisme hun welvaart niet zal verhogen en dat naarmate de hulp van de EG aan Spanje wordt uitgebreid, hun levensstandaard geleidelijk zal verbeteren.

Beleid

Veel economen erkennen tegenwoordig dat de economische structuren van landen langdurige onevenwichtigheden kunnen vertonen zonder dat dit hoeft te leiden tot ernstige crises. Ook in het geval van Spanje kan worden betoogd dat de drie beschreven onevenwichtigheden een tijdelijk karakter hebben en door de economische groei vanzelf zullen verdwijnen. Het grote tekort op de handelsbalans, zo wordt gesteld, is gedeeltelijk het gevolg van de massale kapitaalimport, die uiteraard aanleiding geeft tot een sterke toename van de invoer aan investeringsgoederen. Naarmate de multinationale ondernemingen hun productie in Spanje uitbreiden zal ook de export toenemen en zal de handelsbalans geleidelijk in evenwicht worden gebracht.

Wat het verschil in welvaart tussen de diverse regio's betreft, dit zal worden afgezwakt door de trek van arbeidskrachten naar de rijkere gewesten en de financiële hulpverlening van de EG aan de achtergebleven gebieden.

De ongelijke inkomensverdeling ten slotte kan geleidelijk opgeheven worden door een betere bestrijding van de fiscale fraude, die nu in Spanje, zoals in de meeste Zuideuropese landen, hoogtij viert, alsmede door verdere uitbreiding van de steun aan werklozen in het kader van de sociale zekerheid.

González heeft op de top te Maastricht bereikt dat de armere lidstaten van Zuid-Europa minder zullen moeten bijdragen aan de EG en grotere bedragen

19. El irresistible estancamiento de la tasa de paro, *El País*, Panorama semanal, 4 november 1991, blz. 24.

20. P. Bruce, Now the socialists may not be safe anywhere, *Financial Times*, Supplement Spain, 19 februari 1990, blz. 3.

21. P. Bruce, A bad case of 'provisionalism', *Financial Times*, 26 februari 1991, blz. 15.

22. El Gobierno admite adelantar parte de la reforma fiscal a 1991, *El País*, Panorama semanal, 28 december 1990, blz. 35.

23. Spain, a whiter shade of pink, *The Economist*, 16 maart 1991, blz. 26.

24. P. Bruce, Spanish strike loose over convergence plan, *Financial Times*, 30 maart 1992, blz. 18 en idem Gonzales gives ground under partyfire, *Financial Times*, 24 april 1992, blz. 3.

25. Economic and financial indicators, *The Economist*, 8 februari 1986, blz. 100 en 18 april 1992, blz. 107 en 108.

26. Julio Anguita, reeligido secretario general del PCE, *El País*, Panorama semanal, 23 december 1991, blz. 12; El 46% del nuevo comité federal del partido comunista estará compuesto por mujeres, idem, blz. 13.

zullen ontvangen uit een ontwikkelingsfonds voor achtergebleven gebieden. Dit zal leiden tot een vermindering van de verschillen in inkomen per hoofd tussen de diverse gewesten. Wat de inkomensongelijkheid tussen de diverse bevolkingsklassen betreft heeft de OESO in een rapport over Spanje benadrukt dat de regering vooral de fiscale fraude moet bestrijden²⁷. Door inkomstenbelasting te ontduiken kunnen vele zelfstandigen ruim leven terwijl arbeiders en employés ondanks hun kleine inkomen niet alleen belasting maar ook nog sociale premies moeten betalen. Bovendien, meent de OESO, moet ingegaan worden tegen het streven van vrije-beroepsbeoefenaars om door kartelvorming de concurrentie uit te sluiten en aldus een overmatige verhoging van hun tarieven te realiseren²⁸.

González moet er evenwel rekening mee houden dat een strenger fiscaal beleid hem bij de volgende verkiezingen de stemmen kan kosten van vele kleine middenstanders. De voornaamste oppositiepartij, de Partido Popular, die oorspronkelijk als een semi-fascistische partij aangeschreven stond, tracht aan haar programma een liberaal cachet te geven en aldus kiezers uit de middenstand aan te trekken²⁹. González, die bij de vorige verkiezingen heeft geprofiteerd van het uiteenvallen van het democratisch centrum van Adolfo Suárez en een groot deel van de middenstand voor zijn partij heeft gewonnen, wenst deze belangrijke bevolkingsgroep niet door een strengere belastingpolitiek in de armen van de PP te drijven. Vandaar dat hij stelselmatig het economisch liberalisme van de minister van Financiën Solchaga ondersteunt. De OESO bekritiseert dit beleid dat het het fiscale instrumentarium verwaarloost en de inflatie exclusief probeert te bestrijden met een restrictieve monetaire politiek. Dit leidt tot te hoge rentevoeten, te grote kapitaalvoer en een te hoge waarde van de peseta, waardoor de uitvoer wordt afgeremd en de invoer aangewakkerd. Volgens de OESO zou de Spaanse regering moeten streven naar een evenwichtiger handelsbalans, door niet alleen de inflatie af te remmen met behulp van een vermindering van het overheidstekort maar ook door de industrialisatie meer te richten op het ontwikkelen van exportbedrijven en minder op ondernemingen die voor de binnenlandse markt produceren³⁰. De economen van de OESO geven evenwel niet aan hoe dit doel kan worden bereikt. Een devaluatie van de peseta om de export te bevorderen zou de inflatie aanwakkeren en het toekennen van subsidies aan exportindustrieën is in strijd met het verdrag van Rome.

De mogelijkheden voor de Spaanse regering om zonder een strenger fiscaal beleid het evenwicht in de economie te herstellen zijn bijgevolg beperkt. Na de top te Maastricht heeft González in het Spaanse parlement aangedrongen op een strenge loonbeheersing om de inflatie af te remmen en de buitenlandse investeringen aan te moedigen³¹, maar de vertegenwoordigers van de linkervleugel in zijn partij hebben hierop gereageerd door wettelijke maatregelen te eisen om de winsten van de ondernemingen te beperken³². Dit zou evenwel een strenge prijscontrole vereisen en hiervoor ontbreekt het aan een geschikt administratief apparaat.

Een meer realistisch voorstel werd geformuleerd door de ondervoorzitter van de PSOE. Hij stelt voor

dat de dividenduitkeringen worden beperkt en dat de bedrijven er door fiscale maatregelen toe worden aangezet om de niet-uitgekeerde winsten te investeren. Dit zou de werkgelegenheid bevorderen en het concurrentievermogen van Spaanse ondernemingen verhogen, wat tot een verbetering van de handelsbalans zou leiden³³. Aangezien de Spaanse industrie weinig gericht is op de produktie van moderne kapitaalgoederen leiden hogere investeringen tot meer invoer, zodat Serra's voorstel alleen een gunstige uitwerking kan hebben op lange termijn.

Het ziet er niet naar uit dat de Spaanse regering veel zal ondernemen om het tekort op de handelsbalans drastisch te verminderen. De EG-commissie voorziet dat in 1992 het tekort van de Spaanse handelsbalans zal oplopen tot 3,2% van het bruto binnenlands produkt, terwijl volgens Jaime de Pinies, de voornaamste economist van de Manhattan Bank in Spanje, 2,5% als een aanvaardbaar maximum dient te worden beschouwd. Een hoger percentage, meent hij, leidt tot een onaanvaardbare toename van de buitenlandse schuldenlast³⁴. De Spaanse regering verkiest blijkbaar de gemakkelijkste oplossing: ze rekent op meer kapitaalvoer en een toename van de EG-hulp om het tekort ten opzichte van het buitenland te dekken en op een strengere loonbeheersing, beperking van de sociale uitgaven en het volhouden van haar restrictieve monetaire beleid om de inflatie te matigen³⁵.

G. Vandewalle

27. OESO, *Etudes économiques de l'OCDE, Espagne*, Parijs, 1991, blz. 87.

28. Idem, blz. 88 en 89.

29. La derecha española intenta ofrecer una nueva imagen, *El País*, Panorama semanal, 28 oktober 1991, blz. 13.

30. OESO, op.cit., 1991, blz. 85-86.

31. González pide contención salarial para colocar a España en la vanguardia económica de Europa, *El País*, Panorama semanal, 23 december 1991, blz. 11.

32. Guerra pide medidas jurídicas para reducir los beneficios empresariales, idem, blz. 11.

33. Sera opina que los empresarios deben invertir el máximo de sus ganancias, idem, blz. 11.

34. España y Grecia, Los mayores déficit, *El País*, Panorama semanal, 6 januari 1992, blz. 25; P. Blum, Tough credit curbs may be working, Spain, *Financial Times*, 9 februari 1990, blz. 11.

35. Solchaga anuncia que la recuperación económica será lenta, y responsabiliza de ello a los salarios, *El País*, Panorama semanal, 23 december 1991, blz. 24.